

**Спра
вавы
бару**

Грамадска-
адукацыйны
праэкт

Модуль

10

**ФІНАНСЫ
Ў ПАЛІТЫЦЫ
І ВЫБАРАХ**

~ 3 хвіліны, 4 старонкі

ПРЫНЦЫПЫ

Даволі часта можна пачуць фразы «у палітыцы ўсе грошы брудныя» ці «усе палітыкі купленыя». Ці насамрэч гэта так? У гэтым модулі мы паспрабуем разабрацца, ці можна ў палітыцы абысціся без грошай і якія ёсць асноўныя прынцыпы выкарыстання фінансаў у палітычнай барацьбе.

Пачнём з таго, што ў палітыцы і выбарах без фінансаў не абысціся. Палітыка — гэта спаборніцтва ідэй і прапаноў для грамадства.

**ТРЭБА РАЗУМЕЦЬ, ШТО НАВАТ
САМАЯ ЛЕПШАЯ ІДЭЯ
НЕ АТРЫМАЕ РАСПАЎСЮДЖВАННЯ
БЕЗ ФІНАНСАВЫХ РЭСУРСАЎ**

Каб ідэю аформіць, трэба аддаць на гэта час, які нечага каштуе. А каб пра ідэю даведаліся, яе трэба распаўсюдзіць. Гэта таксама грошы. І не малыя.

РОЎНАСЦЬ МАГЧЫМАСЦЯЎ

Першым асноўным прынцыпам выкарыстання фінансаў у палітыцы з'яўляецца роўнасць магчымасцяў. Здольнасць палітычных дзеячаў дасягнуць сваёй аўдыторыі не павінна вызначацца толькі іх фінансавымі мажлівасцямі. Неабходна знайсці такое рашэнне, якое дазволіць многім прасоўваць свае канкуруючыя ідэі. Вырашаць будзе ўсё роўна выбарца.

Такім чынам, палітычныя партыі і рухі павінны мець магчымасць атрымліваць фінансавую падтрымку. Ці могуць грамадзяне і юрыдычныя асобы ахвяраваць грошы на палітычныя кампаніі — пытанне адкрытае. Многа што залежыць ад кантэксту. Дарэчы, жаданне падтрымаць тую ці іншую партыю фінансава можна таксама ўспрымаць як праяву свабоды выказвання меркавання. Але ці ёсць свабода слова ў бізнесу ці толькі ў асобных людзей? Цікавае пытанне!

ДОБРАЙ ПРАКТЫКАЙ ЛІЧЫЦЦА АБМЕЖАВАЦЬ МАКСІМАЛЬНЫ ПАМЕР АХВЯРАВАННЯ, КАБ ПАРТЫІ НЕ СТАЛІСЯ ПАЛІТЫЧНЫМ ІНСТРУМЕНТАМ БІЗНЕСАЎ ЦІ АСОБНЫХ БАГАЦЕЯЎ

Вельмі часта партыі, у тым ліку тыя, якія не прайшлі ў парламент, але заручыліся мінімальнай падтрымкай (скажам, у 1% галасоў), атрымліваюць субсідыі ад дзяржавы. Гэта не змарнаваныя грошы, бо яны даюць падставы для абмежавання прыватных ахвяраванняў і дазваляюць забяспечыць пэўны базавы ўзровень роўнасці магчымасцяў. Нават самая маленькая партыя будзе мець мажлівасць хаця б мінімальна распаўсюдзіць свае ідэі.

З іншага боку, добрай практыкай таксама лічыцца абмежаваць максімальны памер выдаткаў падчас выбарчай кампаніі для кожнай партыі. Гэта дазваляе пакінуць прастору для спаборніцтва менавіта ідэй, а не толькі кашалькоў, якія могуць стаяць за імі.

Усё, што мы пералічылі вышэй, патрабуе кантролю.

ПРАЗРЫСТАСЦЬ

Другім асноўным прынцыпам выкарыстання фінансаў у палітыцы з'яўляецца празрыстасць. Рэгулярная справаздачнасць палітычных партый — гарантыя празрыстасці. Калі грамадства вырашыла, што партыі могуць атрымліваць ахвяраванні да нейкай мяжы, то яно мае права праверыць, ці не парушаюць партыі закон. Тым больш калі дзяржава выдзяляе партыям субсідыі, яны павінны даваць справаздачу аб сваёй фінансавай дзейнасці.

Ёсць шмат механізмаў, якія дазваляюць забяспечыць празрыстасць фінансаў у палітыцы.

АДНЫМ З АПОШНІХ ТРЭНДАЎ СТАЛА СТВАРЭННЕ ЭЛЕКТРОННЫХ СІСТЭМ СПРАВАЗДАЧНАСЦІ І ВЫКАРЫСТАННЕ АДЧЫНЕННЫХ ДАДЗЕННЫХ

Такія механізмы дазваляюць не толькі дзяржаве, але і кожнаму грамадзяніну або зацікаўленай недзяржаўнай арганізацыі атрымаць поўную інфармацыю пра фінансавую дзейнасць партыі ў рэальным часе. Яшчэ адзін механізм — публікацыя ўсіх транзакцый на банкаўскім рахунку выбарчай кампаніі ў рэальным часе ў інтэрнэце. Такое рашэнне скарыстоўваецца ў Чэхіі і ўжо даказала сваю карысць. Як бачыце, тэхналогіі могуць дапамагчы дабіцца празрыстасці выкарыстання грошай у палітыцы. Больш аб ролі тэхналогіяў у выбарах, аб магчымасцях і рызыцы, якія яны ствараюць, вы можаце даведацца ў яшчэ адным модулі нашага адукацыйнага курсу. Падпісвайцеся на гэты канал і заходзьце на наш сайт vubar.org.

Як бы мы ні імкнуліся забяспечыць поўную празрыстасць, некаторыя палітычныя гульцы будуць спрабаваць парушыць закон, які не можа ўлічыць абсалютна ўсіх нюансаў, а палітыкі часта аказваюцца значна больш крэатыўным за любы закон.

ПАДСПРАВАЗДАЧНАСЦЬ

Трэці асноўны прынцып выкарыстання фінансаў у палітыцы — падсправаздачнасць.

КОЖНЫ, ХТО ПАРУШАЕ ПАЛАЖЭННЕ ЗАКОНА АБ ФІНАНСАХ У ПАЛІТЫЦЫ, ПАВІНЕН ПАНЕСЦІ АДКАЗНАСЦЬ

Але і тут узнікае пэўная праблема. Калі партыя парушае палажэнне аб фінансаванні яе дзейнасці або выбарчай кампаніі, яна часта робіць гэта ў супрацы з іншымі. Напрыклад, калі партыя бачыць, што сабраныя ёй ахвяраванні ўжо практычна зраўняліся з лімітам, яна можа папрасіць бізнес, які ёй спачувае, выдаткаваць грошы на кампанію наўпрост. Падобным чынам, калі партыя бачыць, што патрачана ўжо амаль столькі, колькі можна па законе, то сумы ў кантрактах, напрыклад з рэкламным агенцтвам, могуць быць заніжаныя. Ніводны з бакоў гэтай несумленнай дзейнасці не будзе мець матывацыі распавесці пра парушэнні кантрольным органам. У гультю ўваходзяць аўдытары, фінансавыя кантралёры, юрысты.

ВЯЛІКУЮ РОЛЮ КАНТРОЛЮ Ў ПАЛІТЫЦЫ АДЫГРЫВАЕ ГРАМАДЗЯНСКАЯ СУПОЛЬНАСЦЬ

У Польшчы, напрыклад, актывісты паспяхова праз суд патрабуюць ад партыяў

больш дэталёвай справаздачнасці. Шмат залежыць ад агульнага ўзроўню дэмакратыі і павягі да правоў чалавека. Без вяршэнства права сістэма працаваць не будзе, а фінансы ў палітыцы так і застануцца бруднай справай. Больш аб паняцці вяршэнства права вы можаце даведацца ў іншым модулі нашага курсу.

ПАДСУМАВАННЕ

Грошы — гэта неабходная частка палітыкі. Ні адна нават самая добрая ідэя не атрымае распаўсюджвання без фінансавай падтрымкі. У той жа час фінансы ў палітыцы павінны рэгулявацца законам. Асноўнымі прынцыпамі для такога рэгулявання павінны быць захаванне роўнасці магчымасцяў, празрыстасць і падсправаздачнасць. Выбары — гэта складаны працэс, многія элементы якога узаемазвязаныя. Таксама і з фінансамі ў палітыцы. Без моцнай грамадзянскай супольнасці і вяршэнства права складана чакаць, што грошы адыграюць у палітыцы станоўчую і карысную ролю.

Грамадска-адукацыйны праект «Справа выбару»
vybar.org

Спра
вавы
бару